

Vi er i gang med at udlicitere det, der gør os mest lykkelige, til robotter

Mens vi stille og roligt gør vores samfund afhængige af menneskelignende robotter, tårner svære dilemmaer sig op. Men måske ligger løsningen lige for fødderne af os.

TECH

THOMAS TELVING, FORFATTER

Elon Musk – du ved, ham der med Tesla og Twitter – har meddelt, at han senere i år vil præsentere os for Tesla-robotten Optimus. Den kommer til at ligne et menneske og kan hente mælk i Fakta, lufte hunden og meget andet. Musk spår, at den bliver en større forretnings succes end elbilerne, og han er ikke alene om at have set det kommercielle lys i menneskelignende teknologi. Talrige firmaer sender for tiden robotter med menneskelige træk ud i bl.a. ældresektoren. Det, der for få år siden lød som science fiction, er tæt på at blive hverdag for os alle.

Vi skal nok få masser af både sjov og nytte ud af de nye hjælpere. I ældresektoren kan de f.eks. erstatte medarbejdere i takt med en forventet drastisk stigning i gennemsnitsalderen for verdens befolkning. Alligevel gør vi klogt i at supplere teknologibegejstringen med sund skepsis. Og med alle de nysgerrige og kritiske spørgsmål, vi glemte at stille, da vi for 18 år siden naivt troede, at Facebook indvarslede en tiltrængt demokratisering af internettet og begyndelsen på enden for autokratiske regimer. Som bekendt er det snarere gået stik modsat, så denne gang skal vi gøre det bedre. Også selv om de problemer, vi får, indrømmet ser ret mærkelige ud på afstand.

Så tilbage til robotterne. Sagen er, at når vi møder robotter, der ligner og opfører sig som mennesker, fortolker vores hjerner dem intuitivt, som om de er levende og både har følelser og fri vilje. Det er et grundvilkår, langt de fleste af os har svært ved at undslippe. Også selv om vi med fornuften godt ved, at selv den mest menneskelignende robot ikke ser meget anderledes ud indeni end en computer. Hvis robotterne ser søde ud, sker det også helt naturligt, at vi begynder at føle empati med dem. Vores hjerner følger samme spor, som når vi møder et levende

■ Robotten Sophia ligner et menneske, men skal hun også have rettigheder, som var hun et menneske? spørger forfatter Thomas Telving. Arkivfoto: Tyrone Siu/Reuters

menneske og aktiverer en form for moralsk stillingtagen.

FORESTIL DIG, at du som gammel, bor på et plejehjem, og der begynder at lyde skrig, skrål og bankelyde inde fra naboen. Hans plejerobot er lavet som en komplet simulering af et menneske med evnen til at udtrykke følelser og selvstændige holdninger. Men deres samtale gik op i en spids, og nu er gamle Markus begyndt at tæske løs på robotten med en stol.

Hvordan forholder du dig i situationen?

Måske bruger du fornuften til at tale imod din empati: Selv om robotten ser levende ud udenpå, føler den næppe smerte indeni. Det er jo bare en maskine. Tilgangen har et vist potentiale, men selv hvis den lykkes, opstår der straks nye spørgsmål. For skal Markus alligevel have

lov til at banke sin menneskelignende robot? Et er, hvad robotten føler eller ikke føler. Noget andet er, hvad volden gør ved dig og ved Markus. Hvad gør det ved vores individuelle moral og vores samfunds moral, at vi må behandle robotter – hvad enten de nu er udformet som børn, voksne, hunde eller katte – efter for godtbefindende? Sundt kan det næppe være.

Fra EU's side forsøgte en parlamentariker for flere år siden at løse dilemmaet ved at argumentere for, at man slet ikke må udvikle robotter, der ligner mennesker. Men dels er det for sent, dels er løsningen ikke god. Se blot på robotten Sophia. Den ligner et menneske og udtalte i øvrigt for nogle år siden, at den snart er klar til at få børn (det er ikke sket endnu, men den har fået en lillesøster, du kan købe). Samtidig opstår det nye dilemma, at hvis vi i 2030 har 100.000 ensomme ældre medborgere i Danmark, som vitter-

ligt ikke har nogen at tale med, så er samtalrobotterne nødt til at have menneskelige træk for at fungere. Skal vi vælge at lade ensomme ældre være ensomme, eller skal vi leve med, at plejerobotterne perfektioneres til en grad, så de bliver ensomme ældres bedste venner?

Det ser ud til, at vi vælger det sidste. I hvert fald er der masser af robotter på markedet, der sælges som »trofaste venner i seniorlivet«. Efterhånden som teknologien modnes, forekommer det oplagt, at der vil opstå en form for folkekrav om, at robotter skal beskyttes mod overgreb. F.eks. fra Markus' nabo og dennes halve milliard af ligesindede på verdensplan.

DESVERRE STOPPER dilemmaerne ikke her. Faktisk bliver de kun sværere. For tænk, hvis det rent faktisk gør ondt på robotten. Fremtrædende tech-folk har hæv-

det, at kunstig intelligens allerede i dag besidder en form for bevidsthed. Altså at de oplever noget. Det lyder sikkert vanvittigt i manges ører, mine inklusive. Men problemet består ikke desto mindre. Når det kommer til andre bevidstheder end vores egen, kan vi nemlig ikke vide særlig meget med sikkerhed. Vi kan måle hjerneaktivitet. Vi kan iagttage mimik i utallige eksperimenter. Men et andet væsens oplevelse af smerte, behag eller farven rød er det umuligt at få adgang til. Vi kan ikke – som når vi beskriver en hjerneproces – lægge bevidstheden på bordet foran os og kigge på den. Vi kan kun iagttage den, når det er vores egen bevidsthed. Inden for filosofien omtales fænomenet som det fremmedpsykiske problem.

Forestil dig på den baggrund, at Tesla-robotten bliver så avanceret, at den umiddelbart ikke kan skelnes fra et menneske: Du kan tale med den, og hvis du

træder den hårdt over tæerne vil den hyle op i noget, der lyder som smerte. Men på grund af det fremmedpsykiske problem kan du ikke vide, om der rent faktisk er noget, der gør ondt. Så hvad skal vi nu mene om rettighedsspørgsmålet?

Debatten tilhører os alle, og i første omgang er det vigtigt, at vi overhovedet tager den. Selv mener jeg, at vi skal gøre meget for at holde robotrettigheder fra døren. Jeg forsøger at skitsere nogle metoder i min nye bog 'Killing Sophia', men enkelt er det ikke.

I denne sammenhæng vil jeg derfor i stedet prøve at pege os i den rigtige retning med en afsluttende eksistentiel pointe. Mens demografiske fremskrivninger siger, at vi får brug for at udlicitere ældreomsorg til robotter, fortæller lykkeforskningen os noget andet. Noget af det, der gør os aller mest lykkelige, er nemlig at hjælpe andre. Og noget af det, flest af os fortryder på dødslejet, er, at vi har arbejdet for meget.

I det lys er det værd at overveje, om det er en klog prioritering for livet at pleje sin karriere så intensivt, at det overhovedet bliver nødvendigt at udlicitere samværet med vores ældre medborgere til robotter. Hvis vi i højere grad brugte tiden på hinanden, ville efterspørgslen på omsorgsrobotter falde helt af sig selv og samtidig skabe et lykkeligere samfund.

BLÅ BOG

Foto: Lars Sværker

Thomas Telving

Født 1973.

Uddannet cand.mag. i filosofi og forfatter og foredragsholder.

Aktuel med tech-filosofibogen 'Killing Sophia – Consciousness, Empathy, and Reason in the Age of Intelligent Robots'.

I kampen om for huden kommer man langt med tålmod

Man godt kan være tilhænger af omskæring, fordi man ønsker det bedste for barnet, og man kan være modstander uden at nedvurdere et religiøst mindretal.

OMSKÆRING

JACOB BIRKLER OG MICKEY GJERRIS, HHV. FILOSOF, PH.D., FORFATTER OG FOREDRAGSHOLDER OG BIODIETIKER, PH.D., FORFATTER OG FOREDRAGSHOLDER

Skal der etableres en storbrand i den etiske debat, er en række elementer letantændelige, herunder især religion, børn og selvbestemmelse. Er alle tre elementer til stede, er branden ikke til at styre. Det bedste eksempel er omskæring af drengebørn.

I en ophedet debat spiller sproget en afgørende rolle. I debatten om omskæring benyttes begreber, såsom børnemishandling, kønslemlæstelse, amputation, skamfering, barbari, og slogans, såsom 'man skærer da ikke i raske børn'. Fra de religiøse grupper er sproget radikalt anderledes. Her tales om en religiøs skik eller et ritual forbundet med identitet og socialt tilhørsforhold.

Der kan findes legitimitet for det anvendte sprog i begge leje. Hvor den ene part delvis anvender et lægefagligt sprog,

anvender den anden part et kulturelt-religiøst sprog. Derfor ender de sproglige forskelle med at udstille to meget forskellige anskuelser, som definatorisk har svært ved at nå hinanden.

Debatten kunne styrkes ved, at man i det mindste anerkender, at man godt kan være tilhænger af omskæring, fordi man ønsker det bedste for barnet, men også modsat, at man kan være modstander, uden at det implicerer en kritik eller nedvurdering af et religiøst mindretal.

DEBATTEN HANDLER OM mange forhold, herunder fysiske risici ved selve indgrebet og langtidseffekter. Den del af diskussionen vil vi ikke gå ind i her, men blot understrege, at en forudsætning er, at indgrebet udføres under forsvarlige forhold med minimal smerte for barnet og uden negative langtidseffekter for f.eks. evnen til seksuel nydelse. Med den præmis kan debatten om barnets ret til selvbestemmelse kvalificeres på flere måder.

Når det gælder omskæring, bliver argumentet om barnets selvbestemmelse ofte helliggjort. Man kan sagtens tænke sig, at barnet som voksen ønsker at bryde med det religiøse samfund, men alligevel må leve med det religiøse mærke. Endnu mere kritisk anføres det undertiden, hvordan den afskærne forhud er en form for religiøs pant i barnet, der skal sikre, at barnet forbliver i det religiøse fællesskab. Ophøjede selvbestemmelsen til en absolut størrelse, bliver det eneste spørgsmål i debatten derfor, hvem der bør vælge – forældrene eller barnet.

Det er imidlertid værd at bemærke, at forældre også træffer en lang række andre valg på barnets vegne, som kan forme barnets liv, endda langt mere dramatisk end omskæring. Eksempelvis kan barnet være udsat for passiv rygning, eller forældrene kan vælge, at barnet hver dag får store mængder fedtholdig mad og sodavand. Vaner og valg, som potentielt vil kunne forfølge barnet med overvægt, mobning, livsstilssygdomme og tidlig død. Det nytter derfor ikke, hvis debatten alene handler om, hvorvidt forældre må træffe livsformende valg for deres børn eller ej. For det gør de nærmest hver eneste dag. Det er grundlæggende slet ikke muligt at opdrage et barn neutralt – slet ikke kultureltralt.

Langt de fleste er ikke modstandere af omskæring generelt, men ønsker blot, at barnet selv skal kunne vælge som voksen. Men her handler debatten også om, hvor gode vi er til at reflektere over egne vaner og ritualer. At ændre på et ritual kan betyde langt mere end som så. Som argument kan man pege på, at vi heller ikke uden videre flytter juleaften til maj måned eller erstatter juletræet med et kosteskaft, selv om en dans om et afhugget nåletræ kan virke dybt irrationelt. Det er heller ikke svært at forestille sig, hvordan indgrebet kan blive flyttet til andre lande, hvor der ikke er et forbud. Endelig vil et forbud mod omskæring kunne bidrage til at udgrænse eller ligefrem stigmatisere religiøse grupper, hvor det kulturelt placerede mærke, altså det ikke at blive omskåret ved fødslen, kan få større nega-

værelse. For mange troende jødiske forældre vil det være af stor positiv betydning for barnet, at det indlemmes i det religiøse fællesskab gennem omskæringen.

I DEBATTEN OM omskæring ender mange argumenter med et ønske om et forbud (og eventuel straf), og hvis man er tilhænger, ønsker man det ikke.

Der findes imidlertid også en tredje position, hvor det vurderes, at omskæring er etisk problematisk, endda forkert, men uden at det kræver et absolut og øjeblikkeligt forbud, da det kan ses som et større onde end at forsøge på gennem et langt sejt træk at ændre praksis.

Denne position fokuserer på, hvordan man i den faktiske situation, den gældende kontekst, kan skabe mest nytte for flest muligt. Selv om man således primært har blik for børnenes tarv, må det f.eks. medtages, at konsekvenserne af et forbud kan være for børnene. Der vil formentlig blandt de religiøse grupper ikke være en umiddelbar accept af et forbud. Man kan derfor frygte, at omskæring fortsat vil ske, men blot i det skjulte, uden opsyn eller andre hygiejniske forhold, der kan hjælpe barnet. Det er heller ikke svært at forestille sig, hvordan indgrebet kan blive flyttet til andre lande, hvor der ikke er et forbud. Endelig vil et forbud mod omskæring kunne bidrage til at udgrænse eller ligefrem stigmatisere religiøse grupper, hvor det kulturelt placerede mærke, altså det ikke at blive omskåret ved fødslen, kan få større nega-

tiv effekt end det fysiske mærke ved omskæring.

Derfor kunne en mere pragmatisk tilgang være på sin plads, hvor dialog anses som en bedre vej frem. En vej, som gradvis vil kunne føre til det mål, vi ret beset mener må være det rigtige: at udfase den herskende praksis. Forhåbningen er, at samtaler om fordele og ulemper ved omskæring kan få antallet af omskærne drenge til at falde. En debat i samfundet generelt og en dialog med forældrene specifikt. Vi ser allerede, hvordan flere jøder og muslimer forlader den gamle tradition. Der kan således peges på, hvordan vejen frem ikke er at stramme grebet via et lovindgreb, men modsat at få bedre greb om en dialog, så indgrebet gradvis forsvinder med årene. Det vil være et langt, sejt træk, men vi tvivler på, at forbud kan ændre en kultur. Det kan oplysning og dialog muligvis.

Mange vil så gerne, at etik handler om det rigtige og det forkerte. Og mange vil så gerne stå på 'de rigtigheds' side. Men som oftest er tilværelsen mere kompliceret end det. Vi lever på skuldrene af tusinder af års historier, indfældet i fortællinger og ritualer, der med nutidens målestok ikke giver meget mening, men som stadig er en uløselig del af os. Derfor må man undertiden – endda ganske ofte – væbne sig med tålmodighed og acceptere, at vejen mod ens idealer kan være belagt med en lang række valg mellem ondt, hvor det så gælder om i fællesskab at finde det mindste, der er muligt i den nuværende situation.

SERIE

Følelserne ud af debatten

Debatter har det med at køre af sporet, og holdninger og følelser stjæler pladsen.

I denne serie ser de tidligere medlemmer af Etisk Råd Jacob Birkler og Mickey Gjerris på en række debatter, som bærer præg af denne tendens – og de peger på, hvordan problemet kan løses.